

Sikó Ildikó – Danielisz Béla

Bűnözési szorongástól a klímafélelemig

From crime anxiety to climate fear

Absztrakt

A klímaváltozás és az abból fakadó szélsőséges időjárási körülmények végig kísérik az emberiség történetét. Napjaink globális felmelegedésével kapcsolatos kommunikáció, főképp a várható következmények prognosztikája, jelentős számú csoportnál okozhat szorongást, illetve félelmet. Az ebből fakadó társadalmi hatások jelentősek, egyes esetekben súlyosak lehetnek. E jelenségek természete és megjelenése a bűnözési félelemmel és szorongással azonosítható jeleket okozhatnak. A klímapánik helyett a klímacselekvés ideje kell, hogy elkövetkezzen. Az ökológiai lábnyom definiálása után az ökológiai kéznyom újra felfedezésén a sor. A globális és lokális problémák kezelése egyaránt a rendészeti szervekre hárul, melyek alkalmasak lehetnek a következmények eredményes kezelésére és a lakosság felkészítésére a professzionális megelőzés területén.

Kulcsszavak: klímaváltozás, extrém időjárás, bűnözési félelem és szorongás, klímafélelem, ökológiai kéznyom

Abstract

Climate change and the extreme weather circumstances resulting from it, have accompanied the humanity's history from its beginning. Actual communication related to global warming – mainly the prognosis of expected consequences – may cause anxiety or fear for a large group of people. The social effects resulting from it are considerable, they can even be serious in some cases. Nature and appearance of these phenomena can cause signs identifiable with criminal fear and anxiety. Instead of climate panic, time of climate action has to come now. After defining „ecological footprint” it is time for rediscovering „ecological handprint”. Treatment of both global and local

problems is the duty of law enforcement organisations, which can be able to handle the consequences successfully and prepare the population for professional prevention.

Keywords: climate change, extreme weather, criminal fear and anxiety, climate fear, ecological handprint

„A félelem hasznos lehet, de csak akkor, ha a megfelelő dolgokra irányul. A világ megértésének tekintetében a félelem ösztöne csapnivaló kalauz. Miközben rávesz bennünket arra, hogy figyelmünket olyan valószerűtlen veszélyekre irányítsuk, amelyektől a leginkább tartunk, elhanyagoljuk azokat, amelyek valóban a legkockázatosabbak.”

Hans Rosling (svéd orvos, statisztikus)

Bevezetés

A szélsőséges időjárást okozó egyik ismert természeti katasztrófa Kr. u. 535 körül következett be, aminek nyomán a Nap fényereje meggyengült. Erről a természeti csapásról több forrás is említést tesz, többek között Epheszosi János történész, Epheszosz püspöke:

„Jel jött a Napból, amilyen fajtát soha ezelőtt senki sem látott és nem is számolt be ilyenről. A Nap elsötétült és tizennyolc hónapon át tartott a sötétség. Minden nap úgy négy órát sütött, és még ez a fény is halovány árnyék volt csupán.” (Keys, 2002, 357.).

A jelenségről olvashatunk Prokopiusz bizánci történésznél is: *„És ebben az évben került sor a legrémisztőbb előjelre. Merthogy a Nap ragyogás nélkül bocsátotta ki fényét, ahogy a Hold ebben az egész esztendőben, és szerfelett olyannak tűnt, mint a fogyatkozásban levő Nap, mivelhogy sugarai nem voltak sem világosak, sem olyanok, amilyenek megszokhattuk.”* (Keys, 2002, 357.).

Nincs ősibb kín, mint a folyamatos szorongás az ismeretlen és váratlan veszedelemtől. Vagyunkat, életünket megannyi ártó szándék fenyegetheti és fenyegeti is, mindössze az a kérdés, hogy miképp tudjuk feldolgozni az ezzel kapcsolatos érzéseinket? A bűnözési szorongás és félelem nem ismeretlen kutatási terület, eredményei jól hasznosulhatnak a bűnmegelőzés szakterületén is. Korunk egyre inkább terjedő újabb szorongása a klímaváltozás

következményeivel kapcsolatos társadalmi és egyéni magatartás. A klímaváltozás következményeivel kapcsolatos társadalmi és egyéni magatartásforma hasonlatos a bűnözési szorongás és félelem magatartásformáihoz. Általános szóhasználatban még csak a klímaszorongás kifejezés terjedt el, elsősorban a médiában, de hamarosan általánossá válhat a klímafélelem megfogalmazás is. Miért juthatunk ide? Miképp befolyásolja a média, főleg a közösségi média az ez irányú magatartásformákat és cselekvési lehetőségeket?

Bűnözési igazság és klíma igazság összefüggései

Legelőbb vizsgáljuk meg, milyen stratégiát követhetnek a klímaváltozás következményei ellen fellépők. Mennyiben lehet hasonlatos a bűnözési félelem elleni és az extrém időjárás okozta aggodás elleni fellépés a rendészeti testületek tekintetében?

„Van-e gyakorlati módja annak, hogyan lehet egyesíteni a törekvést az igazságra és a törekvést az igazság elfogadására? A probléma megoldásának egyik lehetőségét a stratégia elveivel kapcsolatos reflexiók sugallják, amelyek arra hívják fel a figyelmet, milyen fontos következetesen ragaszkodni egy célhoz, miközben elérésének útját a körülményekhez igazítjuk. Az igazsággal való szembehelyezkedés elkerülhetetlen, különösen, ha az igazság egy új eszme formáját ölti, az ellenállás mértéke azonban csökkenthető, ha nemcsak a cél, hanem a megközelítés módja is értelmes. kerüljük a frontális támadást a régóta elfogadott álláspont ellen, keressük inkább az oldalirányú elmozdulás lehetőségét, hogy az igazság csapása egy áttörhetőbb pontot érjen. Ám az olyan közvetett megközelítés közben is legyen gondunk rá, hogy ne térjünk el az igazságtól, mivel semmi sem akadályozza annyira az igazság valódi kibontakozását, mint ha valótlanágba csúszik át.” (Liddell, 2002, 17.).

Nos, jelenleg a klímaigazságot hirdetőket nem a közvetett megközelítést alkalmazzák, hanem a frontális támadást. Peter Lee az *„Igazságháborúk”* című könyvében részletesen és igen plasztikusan festi le a klímarezsimek kialakulásának folyamatát és természetét. A dolgok jelenlegi állása nem igazolja a ráijesztés módszerének helyességét, hiszen kevés érdemi dolog történik, ahogy arra napjaink egyik legismertebb klímaaktivistája, Greta Thunberg rámutatott a közelmúltban.

Vonjunk párhuzamot a bűnözési igazság és klímaigazság között. Egy-egy megrázóan brutális bűncselekmény napokig izgalomba tartja a közvéleményt, hiszen a média bőséges és részletgazdag tájékoztatása gondoskodik arról, hogy az érdeklődés fennmaradjon. Jó néhány napig, de akár hetekig is napirenden

lehet tartani ezeket az ügyeket, újabb és újabb spekulációkat, találgatásokat mellékelve hozzájuk. Ha a rejtély megoldódik, vagy a kevésbé izgalmas igazságra fény derül, értelemszerűn csökken a média és ez által a társadalom érdeklődése. A kérdés az, hogy a megfelelő tanulságok levonásra kerülnek-e, illetve történik-e valami annak érdekében, hogy az ilyen „szenzációk” ne vagy csak kis eséllyel ismétlődhessenek meg? Minden esetre egy ilyen történet alkalmassá válik a bűnözési szorongás fenntartására, fokozására, esetleg a konkrét ügyben a bűnözési félelem kialakulására egyes embereknél, ahogy az a későbbiekben kifejtésre kerül. Hasonló a helyzet egy-egy klímakatasztrófa esetében is, mely Padányi József megállapítása szerint a „szélsőséges éghajlati esemény” (Padányi & Halász, 2012, 61.). Szükséges ezeket a történéseket kategorizálni, megállapítani, hogy emberi vagy természeti eredetűek-e? Földrengés, vulkánkitörés esetében hogyan bizonyítható a klimatikus viszonyok változása okozta katasztrófa? A folyamat egészét tekintve a klímaszorongástól könnyedén eljuthatunk a klímafélelemig, és megint csak feltehető a kérdés, megtörténik-e a tanulságok levonása, értékelése? A következő alkalomra felkészültek leszünk-e? A lehetséges kiút, hogy az ökológiai lábnyom mérésétől el kell jutnunk az ökológiai kéznym újrafelfedezéséhez, alkalmazásához.

„A jövőnek az a dolga, hogy veszélyes legyen...A civilizáció olyan folyamattal lép a legnagyobbakat előre, amelyek hajszál híján elpusztítják azokat a társadalmakat, amelyekben megjelennek.” (Sagan, 1990, 238.).

A kriminológusok elfogadott megközelítésként alkalmazzák, hogy a biztonsági helyzetet el kell választani a biztonság érzésétől. A biztonsági helyzet objektivitása gyakran jelentősen eltér az egyén biztonságérzetétől, és ez utóbbi jelentősen befolyásolja az egyén életminőségét, társadalmi szerepvállalását, összességében pozitívan vagy negatívan hathat a társadalmi bizalmi tőke kialakulására vagy mennyiségére.

„Az érzésnek nehezen megfogható érzelmi, affektív dimenziója, hogy valamiféle testi és lelki sérülés elszenvedésének veszélyétől tartunk. A jelenségnek, noha inkább emocionális jellegű, érzékelhető és mérhető velejáráói is vannak, mint a megemelkedő vérnyomás, pulzusszám növekedés, adrenalinszint-emelkedés. Az akarattunktól független jelenségektől ugyanakkor élesen meg kell különböztetni a racionális, kognitív elemet, amikor az egyén a bűnözéstől, mint tudatosan érzékelt, leképzett és főleg számba vett kockázattól tart, és felméri, mekkorára becsüli önmaga áldozattá válásának valószínűségét. E két elem szorosan összefügg. Bár a félelem egyéni és kollektív mozgását még nem ismerjük eléggé, azt azért igen, hogy az egyén minél többet és hitelesebbet tud a bűnözés valóságáról, annál kevésbé diffúz, irracionális és érzelmi a bűnözési félelme.” (Gönczöl, Korinek & Lévai, 1996, 88.).

Bűnözési félelem és klíma félelem kialakulásának tényezői

Bakóczy Antal és Sárkány István az „*Erőszak a bűnözésben*” című kötetében kellő terjedelemben és alaposággal mutatja be az erőszak árát. Kitérnek a bűnözési félelem és szorongás témaköreire, és körbejárják a társadalom által megfizetendő árat is. Azon következtetések, hogy ez a jelenség (szorongás és félelem a bűnözéstől) erőteljesen rombolja a társadalom összetartó erejét, és az egyéneken keresztül számos területre kihat, alaposak és igazoltak. A szerzők feltárják a félelem és szorongás gyökereit, melyek jól azonosíthatók a klímaszorongás és -félelem tekintetében is!

„A félelem és szorongás egy bizonyos határon túl tehát önmagában is okként jelentkezhetsz. Hatására szélesedik a társadalmi, szociális, kulturális elszigetelődés.” (Bakóczy & Sárkány, 2001, 256.).

Korinek László 1997-ben tartott előadást arról, hogy a társadalmunkban bekövetkezett gyors és mélyreható változások hogyan hatottak az egyes ember pszichéjére és a társadalmi közérzetre. Ennek az előadásnak az elején rámutatott az önbeteljesítő jóslatok veszélyére:

„Ma a politika számára használható argumentumnak tűnik a lakosság bűnözési félelmére való hivatkozás. Arról azonban nem szabad megfeledkezni, hogy ez a folyamat igen veszélyes is lehet, hiszen amiről túl sokat beszélnek az az öngerjesztéses mechanizmus révén, az önmagát megvalósító jóslat erejével tényleg bekövetkezhetsz.” (Korinek, 1997, 140.).

A félelmi vizsgálatok kapcsán megjegyzi:

„Szigorúan tudományos alapon, két síkon közelíthetsz meg a bűnözési félelem. Az első az egyén szintjén zajlik, fontos, hogy az egyén miként képes feldolgozni a bűnözési fenyegetettségét, vagyis az életminőségét mennyire rongja a félelem, a szorongás a bűnözéstől. A másodikon, a társadalmi síkon az a döntő, hogy a politikai társadalmi ellenőrzés eszközeivel dolgozza fel a bűnözési fenyegetettséget.” (Korinek, 1997, 141.).

Fenti megállapítás értelemszerűen alkalmazható a klímaszorongással és -félelemmel kapcsolatban is. A párhuzam nem erőltetett, hanem tárgyilagosan és okszerűen adja magát. A szorongás és félelem azonban nem növelhető a végtelenségig. Ezzel kapcsolatban az alábbi okfejtést ismerhetjük meg:

„Hipotézisem szerint, a félelemnövekedés nem tart örökké, hanem egy idő után megtanulunk együtt élni a félelemmel. A félelemmel szemben neutralizáló, racionalizáló technikákat dolgozunk ki, mert nem lehet csak szorongva leélni az életet. Talán inkább pszichológiai megközelítés, hogy a bűnözési félelem a megélt veszély személyes tapasztalatain is nyugszik, de általában szexkunder forrásokból táplálkozik.” (Korinek, 1997, 146.).

A klímafélelem esetében hasonló mechanizmusokat tapasztalhatunk. Egy idő után kialakulnak a háritás technikái, és mintegy filmet fogjuk fel a távolban zajló természeti eseményeket. Mindez nem jelenti azonban azt, hogy az egyén szintjén ne lehetne cselekedni. Ahogy a bűnmegelőzés eszközzrendszere, úgy a környezet- és klímavédelem eszközzrendszere is hosszú távon eredményes, csak tartós fenntartása éri el a kívánt eredményeket. A környezeti károkozás erősen befolyásolja szervezetünket, egészségügyi állapotunkat. Hazai tanulmányok is alátámasztják ezen megállapítást: „*Mára már bebizonyosodott, hogy az éghajlatváltozás hatással van az emberi szervezetre, hozzájárul a globális betegségteherhez. A klímaváltozásnak vannak az egészséget érintő hatásai, melyek egyrészt lehetnek közvetlenek, pl. a hőhullámok hatásai, árvizek, viharok okozta halálozások, sérülések. Illetve közvetett hatások, mint a vektorok által terjesztett betegségek, az ember mindennapi életéhez szükséges szolgáltatások (kiszolgáló infrastruktúrák) kiesései, zavarai, a vízkészlet mennyiségi, minőségi romlása következtében fellépő kihívások, étel- és italbiztonsági problémák (étel- és ital-eredetű megbetegedések), levegőtisztasággal kapcsolatos problémák, környezeti, klíma menekültek számának drasztikus emelkedése stb.*” (Teknős, 2019, 205.).

Több más egészségkárosító hatás is kimutatható a kutatásokból.

„*A globális klímaváltozás egészségkárosító hatásai többféleképpen következnek be:*

- *Az időjárási szélsőségek fizikai hatásán keresztül (hőmérséklet, csapadék, szél által okozott fizikai-mentális terhek. A SREX jelentés szerint a szélsőséges események hatással vannak, lesznek az egészségügyre, étel- és italbiztonságra, mezőgazdaságra, vízgazdálkodásra stb.*
- *Fertőző betegségek növekvő száma alapján (kedvezőbb szaporodási feltételek világszerte, mutáció miatt erősebb törzsek stb.),*
- *A vízkészlet mennyiségi, minőségi romlása következtében fellépő kihívások,*
- *Étel- és italbiztonsági problémák (étel- és ital-eredetű megbetegedések),*
- *A környezeti, klíma menekültek számának drasztikus emelkedésével.*
- *Roszsabb alkalmazkodóképesség: az alultápláltság és az abból következő rendellenességek fokozódása, növekvő halálozási, megbetegedési és sérülési arány a növekvő a gyakoribb, intenzívebb hőhullámok, aszályok, árvizek, viharok következtében. A hasmenéses megbetegedések növekvő számai, az éghajlatváltozással összefüggő magasabb talajszintű ózonkoncentrációkkal kapcsolatos keringési-légzőrendszeri megbetegedések okán, a fertőző betegség hordozóinak megváltozott térbeli eloszlása miatt.” (Teknős, 2019, 206.).*

Továbbá friss kutatások összefüggést mutattak ki a szálló por koncentrációja és a depressziós esetek száma között is (URL1). A globális éghajlatváltozás számos veszélyt hordoz magában, ahogy az előbbieken jeleztük, ezek közül jelentős aggodalomra ad okot az emberi egészségre gyakorolt káros hatása. Minél tovább fokozódik a felmelegedés, az annál nagyobb mértékben károsítja az egészséget. Az 1850-es évek óta immáron 1 fokkal melegebb világban élünk, mint az akkori emberek. A legutóbbi éghajlati jelentés (URL3) világosan megerősítette, hogy a hőmérséklet növekedése káros irányban befolyásolja az emberi egészségre ható tényezőket, például a rendkívüli időjárási jelenségeket, a kiemelkedő hőterhelést, vagy az élelmiszer-biztonsággal kapcsolatos tényezőket. Az éghajlatváltozással az életminőséget befolyásoló tényezők is tovább romlanak. A globális felmelegedésből adódó káros hatások eltérőek mind földrajzilag, mind az egyes országok gazdasági fejlettségét tekintve. A szegényebb régiók jobban kitettek a változás hatásainak. A jelentés szerint a sokasodó hőhullámokat a városok lakossága is megszenvedti, így például 1,5°C-os átlagos melegedés esetén duplájára növekedne a megvárosok hőstressz kitettsége, az előrejelzések szerint 2050-re mintegy 350 millió ember lenne kitéve ennek a veszélynek. Kristie Ebi, a „*Külön jelentés*” vezető szerzője és a kapcsolódó „*Egészségügyi jelentés*” társszerzője szerint „*a kibocsátások gyors csökkentése ellenére is a globális melegedés mértéke várhatóan eléri majd a további 0,5°C-ot 2030 és 2052 között*”, *a jelenlegi 1°C-hoz hozzáadódva. Ezért „ez a jelentés még ambiciózusabb cselekvést sürget az éghajlatváltozás okainak és hatásainak mérséklése és a megváltozott viszonyokhoz való alkalmazkodás érdekében*” – tette hozzá Kristie Ebi (URL11).

A jelentés tehát világossá teszi a döntéshozók számára, hogy az éghajlat védelmében tett lépések számtalan előnyt hordoznak magukban a gazdasági stabilitásra és jólétre nézve is. „*Gyakorlatilag bármelyik stratégia, amelyik az éghajlatváltozás mérséklésére irányul, az emberi egészségre is pozitívan hatna*” – állítja Andrew Shindell, a „*Külön jelentés*” vezető szerzője. Egy másik szerző, Diarmid Campbell-Lendrum, az Egészségügyi Világszervezet Klímaváltozásért és Egészségügyért Csoport vezetője szerint „*minél gyorsabban csökkentjük a kibocsátásokat, annál több életet menthetünk meg a légszennyezés okozta korai elhalálozástól, ami jelenleg nyolc halálesetből egyért felelős*” (URL11). De miként Arthur Wyns, a kapcsolódó „*Egészségügyi jelentés*” társszerzője fogalmazott: „*Mi is lehetne jobb ok a klímaváltozás mérséklésére, mint hogy jobba és biztonságosabbá tegyük az emberek életét?*” (URL12). A klímafelelem mindezen károsító tényezők velejárája. Nagyon sokan nem tudják megfelelően feldolgozni a pillanatnyi helyzetet és ez tartós

lelki egészségkárosodáshoz vezethet náluk. Ezek mérséklésére kell alkalmaznunk új megközelítéseket és az eddigtől eltérő cselekvési módokat.

„*A lélek határait – mehetsz és meg nem találsz, bejárj bár minden utat, mélysége akkora.*” (Hérakleitosz töredékei, Dörömbözi, 2008).

Klíma krízis és klíma agresszió – hatás-ellenhatás

Az emberi egészség jelentős összetevője a biztonságos város kritériumrendszerének. Akkor beszélhetünk optimális helyzetről, ha a város ki tudja küszöbölni vagy minimalizálni tudja a légszennyezettség mértékét a településen. A városi biztonság egyik lényegi alrendszere az egészségügyi ellátás, főként a megelőzés területén. Amennyiben a veszélyeztető tényezők többségbe kerülnek, illetve az egészségügyi alrendszer elégtelenül működik, a város biztonsági egyensúlya felbomlik és veszélyhelyzeti intézkedések válnak szükségessé. A klímatis viszonyok kedvezőtlen alakulása több biztonsági problémát generál, ezek folyamatos elhárítása és megelőzése jelentős erőforrás allokációt igényel a városi vezetés részéről. Ezen jelenségek folyamatos és egyidejű jelenléte sokakban generálja a klímaszorongás érzését, melyből később kialakulhat a klímafélelem. A problémák halmozódása, azok közvetítése és a megoldásnélküliség érzése komoly személyiségzavarokhoz vezethet. A keletkező problémák bemutatásáról időszerű lenne áttérni a megoldási lehetőségek bemutatására, melyek nem elvont filozófiai fejtegetésekben vagy az állampolgároktól „messze” keletkező döntésekben öltenek testet. A klímarezsimiek dominanciáját a klímacselekvés aktivizmusával lehetséges feloldani. Ahogy a bűnözési szorongás és félelem kapcsán bemutattuk, minél több és aktívabb tudás áll az állampolgárok rendelkezésére, annál kevésbé fognak tartani a konkrét vagy távoli eseményektől, elvont fogalmaktól, és képesek lesznek feldolgozni a történéseket. Csak néhány megnyugtató cím a magyar internetes sajtóból, amelyek segítenek helyesen felmérni a helyzetet. Gyengébb idegzetű olvasók akár rögtön nyúlhatnak a megfelelő idegcsillapító tabletták után, esetleg depresszív tünetekkel fordulhatnak szakorvoshoz.

„*Esély sincs rá, hogy megmeneküljünk az apokaliptikus jövőtől*” (URL4). „*12 év múlva pokol várható*” (URL5). „*Békéscsabától Szolnokig egy sor magyar város lesz nyaranta élhetetlen*” (URL6). A fenyegető probléma közelsége kétségtelen tény. Nem vagyunk bizonyosak benne, hogy az apokaliptikus víziók megfelelő cselekvési kontextus nélkül nem növelik-e inkább a szorongást és a félelmet, mintsem felhívnák a figyelmet a szükséges és megteendő lépések fontosságára és sürgősségére.

Természetesen a külföldi tudósítások címei sem nélkülözik a végítélet közelségére való utalásokat: „*In for a roasting: Australia on brink of apocalyptic conditions*” (URL7). „*End of the world storm as apocalyptic weat her batters city in scenes ,like a disaster film*” (URL8). A végtelenségig gyűjthetnénk hasonló címeket és megközelítéseket. Talán felesleges is, mivel e néhány példa is jól illusztrálja, hogy egyértelmű pszichés nyomás nehezedik az olvasókra, mely feldolgozása nem sikerülhet könnyedén mindenkinek. Amire korábban is felhívtuk a figyelmet, szükséges a korrekt, alapos és tényszerű ismeretátadás, és ez által az ésszerű magyarázatok alkalmazása. A végtelenségig fokozott pszichés állapot – nevezzük klímakrízis állapotnak – okozhat depresszív tüneteket, fokozhatja a klímaszorongás érzését, és átcsaphat klímafélelmi helyzetbe. Itt a cselekvés helyett már akár pánik vagy teljes beletörődés is kialakulhat. Azonban mindkettő károsan befolyásolja az amúgy aktivitásra serkentő elképzelések megvalósulását. A klímaváltozás okozta extrém időjárási viszonyok végső soron kiválthatják a klíma agresszió állapotát is. Kutatások világítanak rá, hogy növekvő hőterhelés alatt emelkedik az erőszakos bűncselekmények elkövetésének száma. Az erre vonatkozó kutatás bemutatásra került Danielisz Béla „*Paradigmaváltás szükségessége a városi biztonság értelmezésének megközelítésében*” című tanulmányában (Danielisz, 2020, 65.). Kedvezőtlen változásokat tapasztalhatunk az emberi interakciókban, közlekedési szituációkban, sőt egyes döntéshozatali mechanizmusokban is. Felfogásunk szerint a rendészeti szerveknek, de legfőképp a rendőrségnek, jóval nagyobb és jelentősebb szerepe lehet a kérdés kezelésében, mint egyszerűen a büntetőjogi esetek felderítése, megakadályozása. Ez a szerep a megelőzésben teljesebben ki, hiszen a közösség szolgálata itt érhető tetten a leginkább. Ha felállítjuk a klímaagresszió kockázati mátrixát, akkor azt az alaptételt kell elfogadnunk, hogy a klímaváltozás kockázat.

Kockázati tényezők felismerése és a „klíma igazság” kiteljesedése

„Nagyon fontos, hogy az különbséget tegyünk a veszély (Hazard) és a kockázat (Risk) között. A veszélyeztetés (hazard) a baleset bekövetkezésének lehetőségét reprezentálja, míg a kockázat magába foglalja azokat a forgatókönyveket, melyek a nem kívánt esemény bekövetkezéséhez társíthatók, meghatározva azok bekövetkezésének valószínűségét is. Minden veszélyeztetéshez hozzárendelhető tehát egy bizonyos kockázat, amely függ az esemény bekövetkezésének valószínűségétől és az esemény következményeinek súlyosságától. A kockázat [risk]

tehát valamely adott veszélyes esemény előfordulása gyakoriságának vagy valószínűségének (F), valamint a következmény súlyosságának (C) a kombinációja $R = F \times C$.” (Abonyi & Fülep, 2014, 1.). Folyamatosan vizsgálni kell e kockázat összetevőit, rendszeres elemzés és értékelés során pedig a lehetséges megoldások bemutatása a legfőbb feladat. Figyelemmel kell lenni például a klímaagresszió súlyosságára, gyakoriságára és az azt előidéző időjárási extrémítás paramétereire. E tekintetben Magyarországon alapdokumentumként tekinthetünk a „Jelentés Magyarország nemzeti katasztrófakockázat-értékelési módszertanáról és annak eredményéről” című anyagra. A dokumentum összefoglalja azt az elemzési módszert, amely a nemzeti katasztrófakockázat-elemzés és a kockázatkezelési jelentés, továbbá a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának előfeltételeként meghatározott ex-ante kondicionálisok teljesítése céljából került kidolgozásra Magyarországon.

„A jelentés

- 1.) bemutatja és dokumentálja az elvégzett kockázatelemzést és a kockázati diagram előállítását, beleértve:
 - a katasztrófa-események (kockázati forgatókönyvek) meghatározására alkalmazott módszert,
 - a nemzeti biztonsági és védelmi kockázatok elemzésére alkalmazott módszert,
 - az egyes döntések megalapozását és indokolását;
- 2.) útmutatóként szolgál a biztonsági és nemzetbiztonsági stratégia területén dolgozó szakemberek számára.

A kidolgozott módszer alkalmas az ország szempontjából jelentőséggel bíró kockázatok széles spektrumának elemzésére, mind a valószínűségek, mind a következmények tekintetében. Ezen túlmenően, lehetőséget ad mindazon katasztrófa-események azonosítására is, amelyek súlyos következményeket jelenthetnek az ország teljes vagy jelentős területére, a népességre, a gazdaságra és a természeti környezetre. Képet ad mindazon kockázatokról, amelyekkel az országnak számolnia kell, ily módon információt nyújt és megalapozott döntést tesz lehetővé a védelmi tervezéssel foglalkozók számára. A módszer figyelembe veszi a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás szempontjait, a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos egyes aspektusokat és kezeli az egyedi/többes kockázat koncepcióját, összhangban az EU-kondicionalitásokkal kapcsolatos útmutatóban foglaltakkal.” (Jelentés Magyarország nemzeti katasztrófakockázat-értékelési módszertanáról és annak eredményéről, 2014, 4.).

A globális felmelegedés okozta problémák kezelésének három szintjét különíthetjük el. Globális problémák, regionális problémák, lokális problémák. Ez egyező a biztonságpolitikai kihívások színtereivel. Figyelmünk fókuszában eddig a víz- és élelemhiány, valamint a környezeti változások miatt (elsivatagosodás, illetve vízszintemelkedés) várható népmozgások voltak. Ez, mint korábban már kifejtettük, kétirányú folyamat, egyrészt a városok népességének további drasztikus növekedésével jár, másrészt népcsoportok kedvezőbb éghajlati és mezőgazdasági termelői viszonyok felé húzódásával. A nagyvárosi népesség növekedése egyfelől a nyomor és kilátástalanság okán növeli a bűnözői csoportok befolyását és szerepét, másrészt a népcsoportok vándorlása országok közti katonai konfliktusokat generál, esetleg egyazon országon belüli, akár regionális konfliktusokat is. Felkészülés és előrelátás hiányában mindezen problémák az agresszió kategóriájába csúsznak, és végső soron a rendészeti, katonai szervezetek kompetenciájába kerülnek. Ez belátható módon a problémák nem erőszakmentes eszközökkel történő megoldását eredményezheti. A nagy összefüggések tükrében, a globális válság – melyet a lokális problémák összessége okoz – megoldásánál nem tekinthetünk el a lokális (adott ország) szinten belüli kisebb egységek vizsgálatától, és itt óhatatlanul az önkormányzatiság szintjére jutunk. Mikro lokális teendők kapcsán véljük úgy, hogy a rendészeti szervek egy része feltétlenül alkalmas lehet – szolgáltatellátási formái miatt – a konfliktus megelőzésére és erőszakmentes kezelésére. *„A nyugat-európai rendőrségek tanulmányozása arra enged következtetni, hogy a valóban sokszínű és a nemzeti történelem egyedi vonásait viselő szervezetek három lényeges ponton azonos vagy legalább nagyon is rokon vonásokat mutatnak. Ezek egyike a decentralizáció, amely az államrendőrségi modell primátusa mellett is a lokális rendőrségeknek a helyi autonómiák alá rendelését jelenti (prefektus, polgármester, helyhatósági közbiztonsági tanácsok, városi rendőrségek), Ez csak úgy történhet meg, ha a rendészet ellentmondásmentesen integrálódik a közigazgatás egészébe. Másodikként említhető a professzionalizmus, amely feltételezi az eltérő szolgálati területek lényegesen eltérő szervezési és működési elveit. Ennek megfelelően a bűnüldözési szolgálatok az egységes szervezeten belül is nagyfokú önállósággal rendelkeznek, amíg a katonai vezetés elvei kizárólag a karhatalmi egységeknél érvényesülnek. És végül az emelhető ki, hogy a rendőrségi reformok fő célja a törvényesség és az eredményesség egyidejű érvényesítése és a rendészeti hatékonyság fokozása. A modernizáció hosszú távú tervezést, törvénybe foglalt szabályozást, pótlólagos pénzügyi forrásokat követel.”* (Finszter, 2012, 46.).

Korábbi kutatási területünkre utalva, Danielisz Béla és Jármay Tibor Rendészet Európában című kötetében hasonló következtetésekre jutottunk

az összegző „fenntartható rendészet” fejezetben, melyek teljes egészében megfelelnek Finszter Géza professzor által leírtaknak. A fentebb vázolt hármas kritériumrendszer az alap, amelyre a rendészeti szervek munkája épülhet a klímaváltozás következményeivel kapcsolatos teendők területén. A lakossághoz közeli működés, professzionális fellépés és folyamatos hatékonyság ideális hármasa garancia lehet az eredményesség elérésének. Szintén a rendészeti szervek (közösségi rendőrség) fentiekben idézett lehetséges szerepére utal Danielisz Béla tanulmánya is (2020b). A biztonsági- és köztük a környezeti problémák háromszintű megközelítését követve – mely szerint globális, regionális és lokális kihívásokkal egyszerre nézünk szembe –, beláthatjuk, hogy az állami igazgatás eszközei nem mindenben képesek kielégíteni a polgárok klímaigazság iránti igényét. A klímaigazság az egyén szubjektumán keresztül megjelenő érzet. Számos tényezőtől adódik össze, és mint az objektív és szubjektív biztonságérzet esetében, itt is jelentősen eltérhet az egyén érzete a valóságos helyzettől. A klímaérzet minősége szélsőséges határok között mozoghat az egyének esetében. A szélsőséges aktivizmustól egészen a klímafélelemig, vagy akár a depresszióig terjedhet. Hol jelentkeznek ezek a hiányosságok? A polgár elvárt klímabiztonsága több, jórészt szubjektív megközelítésből fakad. Hatnak rá a különböző társadalmi szereplők (civil szervezetek, szakemberek), a személyes élmények, kommunikáció és a közösségi média által terjesztett hírek. Az elvárt klímabiztonság ritkán esik egybe az állam által vállalt célokkal, vagy időtávjában jelentős különbségek mutatkoznak! A lakossági kommunikáció tartalma és a klímabiztonság tapasztalt tényei között sok különbség tapasztalható. Eltérők lehetnek az elképzelések az igazgatás vezetői és az állampolgárok között a klímabiztonsági igényekről is. Az állami klímabiztonság specifikációi különbözhetnek a civil szervezetek vagy az állampolgárok elképzeléseitől. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája több pontban is foglalkozik a klímabiztonság kérdésével.

„A globális felmelegedés és a szélsőségesebbé váló időjárás hozzájárul egyes államok belső nehézségeinek erősödéséhez. Az éghajlatváltozás hatásai mindenhol érzékelhetőek, ugyanakkor különösen erősen jelentkeznek számos olyan térségben, amelyek más okok miatt eleve sérülékenyek, súlyosbítva a meglévő társadalmi és gazdasági problémákat. [...] A környezeti biztonság megteremtése érdekében elengedhetetlen a vízbázisok és a termőföld, valamint a hozzájuk szervesen kapcsolódó ökoszisztémák fokozott védelme, a biodiverzitás megőrzése, a lakosság egészséges ivóvízzel és géntechnológiával nem módosított élelmiszerekkel történő ellátásához szükséges feltételek biztosítása, a levegőminőség javítása, a széndioxid-kibocsátás csökkentése, valamint a közegészségügyi, illetve az állat- és növényegészségügyi

szervek felkészültségének növelése. A klímaváltozás elleni védekezés hatékonyságához nélkülözhetetlen a lehető legszélesebb körű nemzetközi együttműködés.”¹

A különbözőségekből fakadó kommunikációs vákuumot, melyet leginkább az eltérő kommunikációs csatornák okoznak, az idő előrehaladtával egyre nehezebb kitölteni. A klímafélelem kialakulása egyes állampolgároknál egyenes következménye lehet ennek a hiányosságnak. Globális és regionális szinten a nemzeti kormányok összehangolt cselekvései jelenthetnek megoldást! Lokális szinten pedig az önkormányzatok (települési, megyei, regionális) alkalmasak arra, hogy folyamatos és közvetlen lakossági interakcióval áthidalják a kommunikációs űrt. Korábbi tanulmányunkban már utaltunk a rendszert, pontosabban a közösségi rendszert szerepére (Danielisz, 2020b), de más önkormányzati szervezetek is aktív részt vállalhatnak a kölcsönösen megnyugtató klímaigazságok kialakításában. Nem véletlen, hogy a „*Városi jogok Európai Nyilatkozata*” (URL9) az első két helyen emeli ki a biztonsághoz és a szennyeződéstől mentes környezethez való jogot. Hazánkban a Klíma-barát Települések Szövetsége aktív tevékenysége az, ami fokozott hangsúlyt ad a probléma lakosságközeli kommunikációjának és a megoldások kidolgozásának: „*A települési éghajlatpolitika három fő pillére a dekarbonizáció, az éghajlatváltozáshoz való helyi szintű alkalmazkodás és a szemléletformálás.*” (URL10).

„– *De hát melyik az a kő, amely a hidat tartja? – kérdezte Kublai kán. – A hidat nem az egyik vagy a másik kő tartja – feleli Marco –, hanem a belőlük formált ív vonala. Kublai kán hallgat, gondolkodik. Majd ezt fűzi az elhangzottakhoz: – Miért beszélsz nekem kövekről? Engem csak az ív érdekel. Polo így felel: – Kövek nélkül nincsen ív.*” (Calvino, 1980, 1.).

Felhasznált irodalom

- Abonyi J. & Fülep T. (2014). *Biztonságkritikus rendszerek*. Pannon Egyetem. http://moodle.autolab.uni-pannon.hu/Mecha_tananyag/biztonsagkritikus_rendszerek/index.html
- Whitehead, A. N. (1990). *Eszmei kalandozások id Carl Sagan: Az éden sárkányai*. Európa Kiadó
- Bakóczi A. & Sárkány I. (2001). *Erőszak a bűnözésben*. BM Kiadó
- Calvino, I. (1980). *Láthatatlan városok*. Kozmosz Könyvek
- Danielisz B. (2020a). Paradigmaváltás szükségessége a városi biztonság értelmezésének megközelítésében. *Belügyi Szemle*, 68(1), 53–66. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.1.3>

1 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat.

- Danielisz B. (2020b). *Az extrém időjárás okozta rendészeti kihívások. A közösségi rendőrség szerepe*. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/503>
- Dörömbözi J. (Szerk.) (2008). *Filozófiai szöveggyűjtemény I.* (p. 49). Nemzeti Tankönyvkiadó
- Finszter G. (2012). Az önkormányzati rendészet lehetőségei. *Fundamentum*, 2, 46.
- Gönczöl K., Korinek L. & Lévai M. (1996). *Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll*. Corvina Kiadó
- Jelentés Magyarország nemzeti katasztrófakockázat-értékelési módszertanáról és annak eredményéről 2014. BM OKF a CK-TRIKOLOR KFT – Mérnöki Elemző és Szolgáltató Kft. tudományos közreműködésével.*
- Keys, D. (2002). *Katasztrófa*. Vince Kiadó
- Korinek L. (1997). A félelem elmélete és felelőssége. *Kriminológiai Közlemények*, 55. (pp. 139-155). Magyar Kriminológiai Társaság. <https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/5506korinek.pdf>
- Liddell Hart, B. H. (2002). *Stratégia*. Európa Kiadó
- Padányi J. & Halász L. (2012). *A klímaváltozás hatásai*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem
- Teknős L. (2019). A magyar lakosság sebezhetőségének, sérülékenységének vizsgálata a globális klímaváltozás egészségügyi hatásain keresztül. *Hadmérnök*, 14(1), 204–219.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Depression and suicide risk linked to air pollution*. <https://www.ucl.ac.uk/news/2019/dec/depression-and-suicide-risk-linked-air-pollution>
- URL2: *Hans Rosling*. https://www.citatum.hu/szerzo/Hans_Rosling
- URL3: *Global Warming of 1.5 °C*. <https://www.ipcc.ch/sr15/>
- URL4: *Esély sincs rá, hogy megmeneküljünk az apokaliptikus jövőtől*. <https://www.portfolio.hu/uzlet/20181021/esely-sincs-ra-hogy-megmenekuljunk-az-apokaliptikus-jovotol-301964>
- URL5: *12 év múlva pokol várható*. https://index.hu/techtud/2018/10/08/varhato_idojaras_12_ev_mulva_pokol_varhato/
- URL6: *Békéscsabától Szolnokig egy sor magyar város lesz nyaranta élehetetlen*. <https://444.hu/2019/07/19/bekescsabatal-szolnokig-egy-sor-magyar-varos-lesz-nyaranta-elhetetlen>
- URL7: *'In for a roasting': Australia 'on brink' of 'apocalyptic' conditions*. <https://www.news.com.au/technology/environment/climate-change/in-for-a-roasting-australia-on-brink-of-apocalyptic-conditions/news-story/73d731e4a07f6b9c39b18897faa0e085>
- URL8: *'End of the world storm' as apocalyptic weather batters city in scenes 'like a disaster film'*. <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/end-world-storm-apocalyptic-weather-11033163>
- URL9: *Az Európai Városi Charta*. http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/b84c8c861998671e8525670c00815721/8eff52bd7ee290fac12568860006d3c6?OpenDocument
- URL10: *Úton a fenntarthatóság felé: Éghajlatvédelem a települési önkormányzatok szintjén*. http://www.klimabaratt.hu/images/kiadvany/Fuzet_2.pdf

URL11: *Milliók egészségét és életét veszélyezteti a klímaváltozás a legújabb éghajlati jelentés szerint.* <http://greenfo.hu/hir/milliook-egeszseget-es-életet-veszelyezteteti-a-klimavaltozas-a-leg-ujabb-eghajlati-jelentes-szerint/>

URL12: *The 1.5 Health Report.* <http://climatetracker.org/ipcc-report-on-health/>

Jogszabályi hivatkozások

1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Sikó I. & Danielisz B. (2021). Bűnözési szorongástól a klímafélelemig. *Belügyi Szemle*, 69(4), 595-609. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.4.5>